

Evaluation of Financial Performance of Participation Banks Operating in Turkey with CRITIC Based COPRAS Method

Osman Yavuz Akbulut^{1,a,*}

¹Department of Finance, Banking and Insurance, Vocational School, T.C. Istanbul Arel University, Istanbul, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 24/05/2023

Accepted: 26/06/2023

ABSTRACT

This study aims to analyze the financial performance of six participation banks actively operating in Turkey for the 2019-2022 period by using the CRITIC and COPRAS approaches. While the CRITIC approach is used to calculate the weight coefficients of the selected evaluation criteria, the COPRAS approach is used to obtain the financial success rankings of the banks. According to the findings obtained from the CRITIC approach, the evaluation criterion with the highest impact on the financial performance of participation banks in all periods included in the analysis, except for 2019, is Total Loans/Total Assets. However, it has been determined that the evaluation criterion with the least effect on the performance of participation banks varies according to year. More clearly, the evaluation criterion with the least effect on the performance of participation banks in 2019 and 2020 is Gross Working Capital/Total Assets, while in 2021 and 2022 it is Net Profit (Loss)/Total Assets. According to the findings obtained from the COPRAS approach, it has been determined that the success rankings of the banks vary during the periods included in the scope of the analysis. In other words, the most successful participation bank in terms of finance in 2019, 2020, and 2021 is Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., while this situation is going to change in 2022, with Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. being the most successful. Likewise, the bank with the lowest performance in terms of financial success is Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. in both 2019 and 2022. In 2020 and 2021, Emlak Katılım Bankası A.Ş. has existed.

Keywords: Participation Banking, Financial Performance Analysis, CRITIC, COPRAS

Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Finansal Performansının CRITIC Temelli COPRAS Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Süreç

Geliş: 24/05/2023

Kabul: 26/06/2023

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de aktif olarak faaliyet gösteren 6 katılım bankasının 2019-2022 dönemi finansal performansının CRITIC ve COPRAS yaklaşımları kullanılarak analiz edilmesini amaçlamaktadır. CRITIC yaklaşımı seçilen değerlendirme ölçütlerinin ağırlık katsayılarının hesaplanmasında kullanılırken, COPRAS yaklaşımı ise bankaların finansal açıdan başarı sıralamalarının elde edilmesinde kullanılmıştır. CRITIC yaklaşımından elde edilen bulgulara göre 2019 yılı hariç analiz kapsamına alınan tüm dönemlerde katılım bankalarının finansal performansı üzerinde etkisi en fazla olan değerlendirme ölçütü Toplam Krediler/Toplam Aktiflerdir. Bununla beraber katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütünün ise yıllara göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile 2019 ve 2020 yıllarında katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütü Brüt Çalışma Sermayesi/ Toplam Aktifler olurken, 2021 ve 2022 yıllarında ise Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktiflerdir. COPRAS yaklaşımından elde edilen bulgulara göre ise analiz dönemi olarak inceleme kapsamına alınan dönemlerde bankaların başarı sıralamalarının değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile 2019, 2020 ve 2021 yıllarında finansal açıdan en başarılı olan katılım bankası Türkiye finans Katılım Bankası A. Ş. olurken, bu durum 2022 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası A. Ş. olarak sonuçlanmıştır. Aynı şekilde finansal başarı açısından en düşük performansı gösteren banka 2019 ve 2022 yıllarında Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş. olurken, 2020 ve 2021 yıllarında ise Emlak katılım Bankası A. Ş. olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Finansal Performans Analizi, CRITIC, COPRAS

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a osmanyavuz_39@hotmail.com

^{id} <https://orcid.org/0000-0001-9225-1728>

How to Cite: Akbulut O Y, (2023) Evaluation of Financial Performance of Participation Banks Operating in Turkey with CRITIC Based COPRAS Method, International Journal of Current Social Science, 2(1): 15-24,2023

Giriş

Gelişmiş ülke ekonomilerinin yanı sıra gelişmekte olan ülke ekonomileri içinde bankacılık sektörü finansal sistem içerisindeki en önemli finansal aracı kuruluşların başında gelmektedir. Gerek piyasa odaklı finansal sistemler için gerekse de banka odaklı finansal sistemler için para ve sermaye piyasalarında yürütülen işlemlerin neredeyse tamamı bankacılık sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir (Dietrich ve Wanzenried, 2014; Seçme vd., 2009).

Finansal açıdan bakıldığında diğer işletmeler gibi bankalarında temel amacı gerçekleştirilen faaliyetler neticesinde kar elde etmektir. Bankalar özellikle reel sektör olarak adlandırılan üretim sektörünün finansman ihtiyacını karşılayarak hem finansal piyasaların gelişimine hem de ülke ekonomilerinin istikrarlı ve sürdürülebilir bir yapıya sahip olmalarına doğrudan ve dolaylı bir şekilde katkılar sağlamaktadır (Bayrakdaroğlu ve Yalçın, 2013; Güneysu vd., 201; Bucevska ve Hadzi Misheva, 2017; Yüksel vd., 2018; Hasanov vd., 2018). Güçlü ve dirençli bir ekonomi için ülke finans piyasalarının ve bu piyasaların en önemli kuruluşlarından olan bankacılık sektörünün büyük bir etkisi bulunmaktadır (Kapucu ve Şiriner; 2007).

Bankacılık sektörü temel olarak değerlendirildiğinde hemen hemen aynı çalışma prensibine sahip kuruluşlardan oluşmaktadır. Fon arz eden kesim ile fon talep eden kesimi finansal sistem bünyesinde bir araya getirerek fonların el değiştirmesine aracılık etmektedirler. Söz konusu aracılık faaliyetlerini gerçekleştirirken de katlanmış olduğu maliyetleri ise fon talep eden kesime yasal olarak belirlenmiş olan faiz oranları vasıtasıyla karşılamaktadırlar. Ancak tarihsel gelişim süreci içerisinde bankalar, faaliyet alanları ve işleyiş prensipleri açısından farklı isimlerle gündeme gelmeye başlamışlardır. Bu isimler genel olarak, geleneksel bankacılık olarak bilinen mevduat (ticari) bankaları, makro düzeyde fon transferi sağlayan kalkınma ve yatırım bankaları ile Türkiye’de ilk olarak 1983 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile gündeme gelen ve faizsizlik prensibi kapsamında faaliyetlerini yürüten İslami Bankacılık veya Özel Finans Kurumları olarak adlandırılan daha sonra 2005 yılında ise faizsiz bankacılık veya katılım bankacılığı olarak tanımlanan bankacılık sistemidir (Tetik ve Şahin, 2020; Bayram, 2021). Burada katılım bankaları dışındaki bankalar, faiz temeli kapsamında işlemlerini veya faaliyetlerini yürütmekte olup bu sebeple geleneksel bankacılık sistemi olarak ifade edilmektedirler. Fakat katılım bankalarının çalışma prensipleri, fon toplama ve fon kullandırma açısından geleneksel bankacılık sisteminden ayrılmaktadır (Gözkonan ve Küçükbay, 2019; Yetiz, 2021).

Katılım bankaları ya da faizsiz bankacılık olarak adlandırılan bankacılık branşı İslam dinine göre faizin yasak olması sebebi ile özellikle muhafazakâr olarak adlandırılan kesimin tasarruflarını İslami prensiplere göre ekonomiye kazandırılması ve yatırımlara dönüştürülmesi amacı ile işlev gören alternatif bir finansal aracı kuruluş olarak kabul edilmektedir (Arslan, 2017; Pehlivan, 2016).

Ekonomiye birçok açıdan katkısı (finansal sistemden atıl fonların sistem bünyesine çekilmesi, gelir dağılımının

düzenlenmesi, reel sektörün doğrudan fonlanması, kamu maliyesine katkılar vb.) bulunan katılım bankaları (Ece, 2011; Özulucan ve Deran, 2006), tasarruf sahiplerine faiz vermek yerine kar ve zarara katılım esasına göre fon toplayan ve doğrudan nakit ödemesi yapmaktan ziyade ticari ve ortaklık bazında fon sağlayan kurumlardır. Katılım bankalarının temel amacı fon fazlası olan tasarruf sahiplerinin fonlarını toplayarak bu fonları fon talebinde bulunan esnaf, zanaatkâr, sanayici ve tüketicilere kullanılabilir hale getirmektir (Batir vd, 2017; Özulucan ve Deran, 2006; Parlakkaya vd, 2011). Ayrıca katılım bankacılığını, mal ve hizmetlerin birbirine bağlı olduğu, her para hareketinin mutlak bir mal veya hizmete karşılık geldiği, gelirlerin ise tasarruf sahipleri ile ortaklık esasına göre bölüştüğü sistem olarak da tanımlanabilmektedir (Erol ve Güneş, 2016; Esmer ve Bağcı, 2016).

2021 yılsonu itibarıyla, Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan 57 banka bulunmaktadır. Bu bankalardan 35’i (%61,4) mevduat bankası, 16’sı (%28) kalkınma ve yatırım bankası ve 6’sı (%10,6) ise katılım bankası statüsü taşımaktadır. (TBB,2021; TKBB, 2021). Buradan hareketle, katılım bankaları diğer bankacılık branşları ile kıyaslandığında ülkemizde henüz arzu edilen seviyede olmasa da göstermiş olduğu hızlı gelişim ve dinamik yapısı göz önünde bulundurulduğunda ülke ekonomisine olan katkıları artarak devam etmektedir (Atan ve Yılmaz, 2020). Ayrıca, yapılan ampirik çalışmalardan elde edilen bulgular göstermektedir ki, katılım bankaları ekonomik krizlerin yaşandığı dönemlerde geleneksel bankalara göre krizden daha az etkilenmektedirler (Nakiboğlu ve Levent, 2018).

Rekabetin makro düzeylerde yaşanmakta olduğu bankacılık sektöründe, banka paydaşları bankalara tasarruflarını getirirken, bankaların göstermiş oldukları performans oldukça önemlidir. Bu açıdan bankaların performansının düzenli aralıklarla değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Yapılan performans değerlendirmeleri bankaların, gelişen teknolojik koşullara ayak uydurmalarına, piyasada rekabet üstünlüğü sağlamalarına, yeni müşteriler kazanmalarına ve pazar büyüklüklerini artırmalarına katkıda bulunmaktadır.

Buradan hareketle bu çalışmanın amacı Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren 6 katılım bankasının 2019-2022 dönemine ilişkin finansal performansının ÇKKV yöntemleri ile analiz edilerek değerlendirilmesidir. Çalışmanın bankacılık literatürüne temel olarak iki katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Bunlardan birincisi bankacılık sektörünü konu alan ve daha önce birçok araştırmacı tarafından yapılan çalışmaların büyük bir kısmı geleneksel bankaları konu edinmiştir. Bu çalışmada ise günümüz bankacılık sektörünün yeni trendlerinden biri olan katılım bankalarının finansal açıdan performansının değerlendirilmesi çalışmanın mevcut literatüre ilk katkısını oluşturmaktadır. Çalışmanın bir diğer katkısı ise banka performansının değerlendirilmesinde CRITIC (Criteria Importance Through Intercriteria Correlation) ve COPRAS (Complex Proportional Assessment) yöntemlerinden oluşan bütünlük bir modelinin gerek araştırmacılar

gerekse de karar vericiler açısından uygulanabilirliğinin gösterilmesidir.

Bu çalışma 5 bölümden oluşmaktadır: ilk bölümde yer alan giriş bölümünün ardından ikinci bölümde katılım bankacılığına dair literatür araştırmalarına, üçüncü bölümde ise çalışmanın metodolojisine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde CRITIC ve COPRAS yöntemlerinin uygulanması sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiş olup, son bölümde ise sonuç, öneriler ve çalışmanın kısıtları sunulmuştur.

Literatür İncelemesi

Literatür incelendiğinde katılım bankacılığı sektörü veya sektörde yer alan bankaların performansının değerlendirildiği birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda kronolojik olarak özetlenmiştir.

Eşit Ağırlık ve TOPSIS yaklaşımlarının kullanılmış olduğu çalışmada Demireli (2010) Türkiye’de faaliyet gösteren 3 katılım bankasının 2001-2007 dönemine ilişkin performanslarını karşılaştırmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda Vakıf Katılım Bankası söz konusu dönemde performans açıdan daha başarılı olarak tespit edilmiştir.

Yayar ve Baykara (2012) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmada Uzman Görüşü ve TOPSIS yaklaşımları kullanılarak Türk Bankacılık Sektörüne kayıtlı 4 katılım bankasının 2005-2011 dönemi için performansı kıyaslanmıştır. Çalışmanın sonucunda ise Albaraka Türk bankasının en etkin banka olduğu buna ilaveten Bank Asya’nın ise en verimli katılım bankası olduğu sonucu rapor edilmiştir.

Wanke vd, (2016) tarafından yapılmış olan çalışmada TOPSIS ve Veri Zarflama Analizi ve TOBIT regresyon modelleri kullanılarak 24 farklı ülkede faaliyette bulunan 114 katılım bankasının performans ve etkinlik düzeyi test edilmiştir. Yapılan değerlendirmeler kapsamında gerek ülke gerekse de maliyet yapısı ile ilgili olarak kullanılan değişkenlerin, banka etkinliği üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bununla beraber çalışmada, katılım bankacılığı sektörünün kurumlar arasında en fazla rekabetten faydalanacak olan sektör olduğu sonucu da ortaya konmuştur.

2010-2013 dönemi için yapılmış olan çalışmada TOPSIS yönteminden yararlanılarak Türkiye’de ve Malezya’da faaliyet gösteren 15 Katılım Bankasının performansı Gümrah (2016) tarafından analiz edilmiştir. Yapılan analizlerden elde edilen bulgulara göre ilk üç yılda SC ve Pubisla-Mic bankalarının, son yılda ise Albaraka Türk bankasının performansının daha yüksektir.

2011-2015 zaman periyodu için Aktaş ve Avcı (2017) tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının verimlilikleri VZA yaklaşımına dayalı olarak ülkeler açısından değerlendirilmiştir. Bu amaçla Malezya, Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, İran, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları analiz kapsamına alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda ise İran ve Malezya’nın her dönemde etkin olduğu buna karşın Türkiye ve Katar’ın ise hiçbir dönemde etkin olmadıkları

saptanmıştır. Ayrıca, ülkeler verimlilik açısından değerlendirildiğinde ise Malezya, Türkiye ve Katar’ın gene olarak verimlilik düzeylerini artırdıkları buna rağmen, Birleşik Arap Emirlikleri, İran ve Kuveyt’in ise genel olarak verimliliklerini düşürdükleri gözlemlenmiştir.

2012-2016 zaman periyodu için Ural vd, (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Entropi ve WASPAS metotları kullanılarak Türkiye’de faaliyette bulunan 3 katılım bankasının performans değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda analiz kapsamına alınan bankaların başarı sıralamalarının yıllara göre değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gündoğdu (2018) tarafında gerçekleştirilen çalışmada, 2010-2017 dönemini kapsayan zaman periyodu için Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının performansı Eşit Ağırlıklandırma ve Gri İlişkisel Analiz yaklaşımları kapsamında incelenmiştir. Çalışma sonucunda, finansal performans bakımından en başarılı olan bankanın 2014 ve 2015 yıllarında Türkiye Finans Katılım Bankası olduğu, analiz kapsamında değerlendirilen diğer dönemlerde ise Kuveyt Türk Katılım Bankası olduğu raporlanmıştır.

Küçükbay ve Gözkonan (2019) tarafından yapılmış olan çalışmada Eşit Ağırlık, TOPSIS ve Gri İlişkisel Analiz yöntemleri kullanılarak Türk Bankacılık Sektörüne kayıtlı 3 katılım bankası ve 11 mevduat bankasının 2008-2017 zaman periyodu için performansları değerlendirilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, mevduat bankalarının katılım bankalarına kıyasla daha başarılı bir performans ortaya koydukları sonucuna ulaşılmıştır.

2010-2017 zaman dönemi için Gezen (2019) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren 3 katılım bankasının performansı Entropi ve WASPAS yöntemlerine dayalı olarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler kapsamından söz konusu dönemde seçilen bankalar arasında performans açısından en başarılı banka Finans Katılım Bankası olarak tespit edilmiştir.

Tetik ve Şahin (2020) yapmış oldukları çalışmada TOPSIS yaklaşımından faydalanarak 2011-2019 dönemi içerisinde Türkiye’de faaliyet gösteren 7 katılım bankasının performans incelemesini yapmıştır. Çalışmanın ampirik bulgularına göre söz konusu dönemde performansı en yüksek olan banka Türkiye Finans Katılım olarak rapor edilmiştir.

Endonezya’da faaliyet gösteren bir ticari banka ve bir katılım bankasının verimlilik analizi Sukmana vd, (2020) tarafından VZA yaklaşımı kapsamında yapılmıştır. Analiz sonuçları, seçilen iki bankanın aracılık fonksiyonu açısından etkin olmadıklarını buna karşın üretim kapasitesi açısından etkin olduklarını göstermektedir.

CRITIC ve EDAS yöntemlerinin kullanılmış olduğu çalışmada Bayram (2021), Türkiye’de 2010-2019 döneminde faaliyet göstermekte olan 5 katılım bankasının performans analizini gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda söz konusu dönemde performansı en yüksek olan bankanın Albaraka Türk olduğu belirlenmiştir.

TOPSIS modeli kullanılarak 2016-2019 döneminde Türkiye’de faaliyette bulunan 5 katılım bankasının performansı Yetiz (2021), tarafından değerlendirilmiştir.

Söz konusu dönemde performans açısından en başarılı bankanın yıllara göre değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

PIV modelinden faydalanan Yurttadur ve Taşçı (2022), Türkiye’de 2019-2021 döneminde faaliyet gösteren 6 katılım bankasının performansını analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda söz konusu dönemde analiz kapsamına alınan bankaların performans sıralamalarının yıllara göre değişkenlik gösterdiği sonucu rapor edilmiştir.

Yıldız (2022) tarafından yapılmış olan çalışmada, 6 katılım bankalarının performansı 2015-2021 dönemi için CAMELS yaklaşımına göre değerlendirilmiştir. Yapılmış olan analizler sonucunda katılım bankalarının söz konusu dönemde performansları hem negatif hem de pozitif yönde değişimler göstermektedir. Buna ilaveten analizler sonucunda katılım bankalarının, bankacılık sektöründeki ilerlemesinin düşük hızda olduğu da tespit edilmiştir.

Özer ve Saygın (2022) yapılmış olan çalışmada Eşit Ağırlıklandırma ve PROMETHEE yaklaşımları kullanılarak 2011-2020 dönemi için Türkiye’de faaliyet gösteren 7 katılım bankasının performansı analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda ise ilgili dönemlerde performansı en yüksek olan bankalar Kuveyt Türk, Türkiye Finans ve Vakıf Katılım olarak tespit edilmiştir.

Metodoloji

Çalışmanın uygulama aşamasında araştırma kapsamına alınan katılım bankalarının finansal açıdan performansının değerlendirilebilmesi için CRITIC ve COPRAS yaklaşımlarından oluşan bir model tercih edilmiştir. Bu yaklaşımlardan CRITIC, katılım bankalarına ilişkin finansal göstergelerin ağırlık skorlarının belirlenmesinde, COPRAS ise söz konusu bankaların finansal açıdan başarı durumlarına göre sıralanmasında kullanılmıştır. Dolayısıyla, bu bölümde her iki yöntem teorik açıdan incelenmiştir.

CRITIC Yöntemi

Performans analizi çalışmalarında göstergelerin ağırlık skorlarının objektif olarak tespit edilmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan CRITIC yöntemi, Diakoulaki vd, (1995) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Ağırlıkların belirlenmesinde matematiksel ifadelerden yararlanan yöntem aynı zamanda karar kriterleri arasındaki korelasyonları da göz önünde bulundurmaktadır Gao vd, (2017). CRITIC yöntemi uygulama aşamasında şu adımları içermektedir (Diakoulaki vd, 199; Kazan ve Özdemir, 2014; Kiracı ve Bakır, 2018; Şenol ve Ulutaş, 2018);

Adım 1. Eşitlik (1) doğrultusunda başlangıç karar matrisi (X) oluşturulmaktadır.

$$= [x_{ij}]_{m \times n} = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} X; \quad (1)$$

$i = 1, 2, \dots, m$ ve $j = 1, 2, \dots, n$

Adım 2. Eşitlik (1) doğrultusunda oluşturulan karar matrisi bu adımda Eşitlikler (2-3)’e göre normalize edilmektedir. Seçilen değerlendirme ölçütü eğer fayda nitelikli ise Eşitlik (2), eğer maliyet nitelikli ise Eşitlik (3) kullanılarak normalizasyon işlemi tamamlanmaktadır.

$$r_{ij} = \frac{x_{ij} - x_j^{\min}}{x_j^{\max} - x_j^{\min}} \quad (2)$$

$$r_{ij} = \frac{x_j^{\max} - x_{ij}}{x_j^{\max} - x_j^{\min}} \quad (3)$$

Adım 3. Eşitlik (4) vasıtasıyla bu adımda kriter çiftleri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmaktadır.

$$\rho_{jk} = \frac{\sum_{i=1}^m (r_{ij} - \bar{r}_j)(r_{ik} - \bar{r}_k)}{\sqrt{\sum_{i=1}^m (r_{ij} - \bar{r}_j)^2 \sum_{i=1}^m (r_{ik} - \bar{r}_k)^2}} \quad (4)$$

Adım 4. C_j değeri olarak ifade edilen ve her bir değerlendirme ölçütünün bünyesinde barındırmakta olduğu bilgi miktarını temsil eden değer bu adımda Eşitlik (5) kapsamında hesaplanmaktadır. Burada Eşitlik (5) içerisinde yer alan ve her bir değerlendirme ölçütüne ait standart sapma değerini temsil eden σ_j değeri ise Eşitlik (6) vasıtasıyla elde edilmektedir.

$$C_j = \sigma_j \sum_{k=1}^n (1 - \rho_{jk}) \quad (5)$$

$$\sigma_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^m (r_{ij} - \bar{r}_j)^2}{m}} \quad (6)$$

Adım 5. CRITIC yönteminin son adımında ise Eşitlik (7) kullanılarak her bir performans ölçütüne ilişkin objektif ağırlık katsayıları belirlenmektedir.

$$w_j = \frac{C_j}{\sum_{k=1}^n C_k}; \sum_{j=1}^n w_j = 1 \quad (7)$$

Hesaplanmış olan ağırlık skorları göz önünde bulundurularak en büyük w_j değerine sahip ölçütün performans üzerinde etkili ölçüt olduğu ifade edilebilir.

COPRAS Yöntemi

Zavadskas ve Kaklauskas (1996) tarafından literatüre kazandırılmış olan COPRAS yöntemi genel olarak karmaşık oransal verilerin analiz edilmesinde kullanılan ÇKKV yaklaşımlarından biridir. Karar alternatifleri değerlendirilirken fayda nitelikli ölçütlerin maksimum, maliyet nitelikli kriterlerin ise minimum seviyelerde olması için ayrı ayrı değerlendirme olanağı sunan COPRAS yaklaşımı (Podvesko, 2011; Zavadskas vd, 2008), araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen diğer ÇKKV yöntemlerinden biridir (Podvezko, 2011; Mulliner vd, 2013). Söz konusu yaklaşımın uygulama adımları ise şu şekildedir (Ayçin ve Çakın, 2019; Pehlivan ve Akpınar, 2022; Sarıçalı ve Kundakçı, 2019):

Adım 1. Diğer tüm ÇKKV yaklaşımlarında olduğu gibi bu yöntemde ilk aşamasında Eşitlik (8)'de gösterilen karar matrisi (D) oluşturularak başlanır.

$$D = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix} \quad (8)$$

Adım 2. İlk adımda oluşturulan karar matrisi bu adımda Eşitlik (9) kullanılarak normalize edilmektedir.

$$x_{ij}^* = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}}; \forall j = 1,2,3 \dots, n \quad (9)$$

Adım 3. CRITIC yaklaşımına göre hesaplan ağırlık katsayıları bu aşamada Eşitlik (10) doğrultusunda COPRAS yaklaşımına dahil edilerek ağırlıklandırılmış normalize matris oluşturulmaktadır.

$$D' = d_{ij} = x_{ij}^* \times w_j \quad (10)$$

Adım 4. Yöntemin dördüncü adımında faydalı (S_i^+) ve faydasız (S_i^-) ölçütler belirlenmektedir. Burada fayda nitelikli ölçütler kendi arasında, maliyet nitelikli ölçütler kendi arasında ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bu işlemin amacı ise faydalı ölçütleri maksimum, faydasız ölçütleri ise minimum seviyelere çekmektir. Bu amaçla sırasıyla Eşitlikler (11-12) fayda ve maliyet nitelikli ölçütlere uygulanarak ilgili hesaplamalar gerçekleştirilmektedir.

$$S_i^+ = \sum_{j=1}^k d_{ij}; j = 1,2,3, \dots, k \quad (11)$$

$$S_i^- = \sum_{j=k+1}^n d_{ij}; j = k+1, k+2, \dots, n \quad (12)$$

Adım 5. Her bir karar noktasına ilişkin göreceli önem değeri olarak ifade edilen Q_i değeri Eşitlik (13) vasıtasıyla hesaplanmaktadır.

$$Q_i = S_i^+ + \frac{\sum_{i=1}^m S_i^-}{S_i^- \times \sum_{i=1}^m \frac{1}{S_i^-}} \quad (13)$$

Adım 6. Bir önceki adımda hesaplanan göreceli önem değerlerinden faydalanılarak bu aşamada en yüksek

göreceli önem değerine sahip karar alternatifi Eşitlik (14) kullanılarak tespit edilmektedir.

$$Q_{\max} = \text{maksimum}(Q_i); \forall i = 1,2,3 \dots, m \quad (14)$$

Adım 7. Yöntemin son aşamasında ise her bir karar noktasına ait performans indeksi olarak tanımlanan P_i performans indeks değeri Eşitlik (15) vasıtasıyla elde edilmektedir.

$$P_i = \frac{Q_i}{Q_{\max}} \times \%100 \quad (15)$$

Hesaplamalar sonucunda performans indeks değeri 100 olan karar alternatifi performans açısından en başarılı olarak değerlendirilmektedir. Diğer alternatiflerin puanları da büyükten küçüğe doğru sıralanarak her bir alternatifi başarı durumu tespit edilmektedir.

Önerilen Modelin Uygulanması

Çalışmanın uygulama aşamasında ilk olarak CRITIC yaklaşımından faydalanılarak her bir değerlendirme ölçütüne ilişkin objektif ağırlık skorları belirlenmiştir. Ardından ise, elde edilen ağırlık katsayıları COPRAS yaklaşımına dahil edilerek her bir katılım bankasının başarı sıralaması elde edilmiştir.

Çalışmanın Örnekleme

Bu çalışma kapsamında Türkiye'de aktif olarak faaliyet göstermekte olan 6 katılım bankasının 2019-2022 dönemine ilişkin finansal performansının CRITIC ve COPRAS ÇKKV yaklaşımları ile analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada örneklem olarak 2019-2022 dönemlerine finansal değerlendirme ölçütlerinin kullanılma sebebi ise Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın 2018 yılında faaliyetlerine başlamış olmasıdır. Söz konusu bankanın 2018 yılı verileri yeterli olmadığı için analiz kapsamına 2018 ve öncesi yıllara dâhil edilmemiştir. Literatüre dayalı olarak belirlenmiş olan örneklem, analiz kapsamına alınan bankaların faaliyet raporlarından ve TKBB'nin veri siteminden yararlanılarak oluşturulmuştur. Değerlendirme ölçütleri ve bu ölçütlerin karar vericiler açısından taşıdıkları nitelikler ile analiz kapsamına alınan bankalara ilişkin bilgiler sırasıyla Çizelge 1 ve Çizelge 2'de sunulmuştur.

Çizelge 1. Değerlendirme Ölçütleri ve Nitelikleri

Table 1. Evaluation Criteria and Qualifications

Sıra	Değerlendirme Ölçütleri	Nitelik	Kod
1	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Fayda (Max.)	G1
2	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Fayda (Max.)	G2
3	Likit Aktifler / Toplam Yükümlülükler	Fayda (Max.)	G3
4	Likit Aktifler/ Toplam Varlıklar	Fayda (Max.)	G4
5	Toplam Yükümlülükler/ Toplam Özkaynaklar	Maliyet (Min.)	G5
6	Toplam Krediler/Toplam Mevduatlar	Maliyet (Min.)	G6
7	Toplam Krediler/Toplam Aktifler	Fayda (Max.)	G7
8	Özkaynak / Toplam Aktif	Fayda (Max.)	G8
9	Brüt Çalışma Sermayesi/ Toplam Aktifler	Fayda (Max.)	G9
10	Toplam Mevduatlar/ Toplam Aktifler	Maliyet (Min.)	G10

Çizelge 2. Çalışmaya Dâhil Edilen Katılım Bankaları

Table 2. Participation Banks Included in the Study

Sıra	Banka	Kod
1	Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş.	KB1
2	Emlak Katılım Bankası A. Ş.	KB2
3	Kuveyt Türk Katılım Bankası A. Ş.	KB3
4	Türkiye Finans Katılım Bankası A. Ş.	KB4
5	Vakıf Katılım Bankası A. Ş.	KB5
6	Ziraat Katılım Bankası A. Ş.	KB6

Çizelge 3. Karar Matrisi

Table 3. Decision Matrix

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10
G1	1	0,8550	0,6782	0,5987	0,0765	0,5334	-0,3795	-0,0885	-0,0720	-0,4575
G2	0,8550	1	0,4397	0,3065	0,5765	0,3333	-0,2952	0,4249	-0,0100	-0,1636
G3	0,6782	0,4397	1	0,9836	-0,2223	0,9686	-0,8630	-0,3937	-0,0026	-0,3660
G4	0,5987	0,3065	0,9836	1	-0,3439	0,9430	-0,8342	-0,4859	-0,0047	-0,3686
G5	0,0765	0,5765	-0,2223	-0,3439	1	-0,2123	0,0054	0,9630	0,2199	0,5047
G6	0,5334	0,3333	0,9686	0,9430	-0,2123	1	-0,9263	-0,3977	0,0411	-0,2815
G7	-0,3795	-0,2952	-0,8630	-0,8342	0,0054	-0,9263	1	0,2043	-0,3622	-0,0999
G8	-0,0885	0,4249	-0,3937	-0,4859	0,9630	-0,3977	0,2043	1	0,0938	0,4837
G9	-0,0720	-0,0100	-0,0026	-0,0047	0,2199	0,0411	-0,3622	0,0938	1	0,8343
G10	-0,4575	-0,1636	-0,3660	-0,3686	0,5047	-0,2815	-0,0999	0,4837	0,8343	1

Çizelge 4. Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Table 4. Normalised Decision Matrix

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10
KB1	0,0000	0,0000	0,4756	0,5057	0,0824	0,7185	0,2293	0,0454	0,0856	0,3007
KB2	0,9296	0,6882	1,0000	1,0000	0,2398	1,0000	0,0000	0,1434	0,2257	0,1526
KB3	1,0000	1,0000	0,7562	0,6022	0,7217	0,9108	0,0742	0,4515	0,2357	0,1998
KB4	0,2930	0,3561	0,2573	0,2730	0,5629	0,3563	0,2786	0,4058	1,0000	1,0000
KB5	0,2562	0,5831	0,0000	0,0000	1,0000	0,0000	0,8177	1,0000	0,0663	0,5390
KB6	0,5277	0,3190	0,1284	0,1745	0,0000	0,0856	1,0000	0,0000	0,0000	0,0000

Çizelge 5. Kriterler Arası Korelasyon Matrisi

Table 5. Correlation Matrix Between Criteria

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10
	Max	Max	Max	Max	Min	Min	Max	Max	Max	Min
KB1	0,1682	0,0093	0,2446	0,2310	17,0245	0,6445	0,4963	0,0555	0,3400	0,7700
KB2	0,4665	0,0280	0,3283	0,3086	15,6379	0,5591	0,4419	0,0601	0,4351	0,7904
KB3	0,4891	0,0365	0,2894	0,2462	11,3948	0,5862	0,4595	0,0747	0,4418	0,7839
KB4	0,2622	0,0190	0,2097	0,1945	12,7932	0,7545	0,5080	0,0725	0,9601	0,6733
KB5	0,2504	0,0252	0,1687	0,1517	8,9445	0,8627	0,6358	0,1006	0,3270	0,7370
KB6	0,3375	0,0180	0,1892	0,1791	17,7498	0,8367	0,6790	0,0533	0,2820	0,8116

CRITIC Yöntemi Sonuçları

Analiz sürecinde ilk olarak banka performansının değerlendirilmesi amacıyla seçilmiş olan finansal değerlendirme ölçütlerine ilişkin ağırlık skorları CRITIC yaklaşımı kapsamında hesaplanmıştır. Fakat, çalışmanın birden fazla dönemi kapsıyor olması nedeni ile burada sadece 2022 yılına ilişkin ampirik sonuçlara yer verilmiş olup Çizelge 7'de ise tüm yıllara ilişkin ağırlık skorları toplu olarak rapor edilmiştir. CRITIC yaklaşımının ilk adımından Eşitlik (1) kapsamında bankaların finansal sonuçlarını gösteren karar matrisi oluşturulmuştur. Oluşturulan karar matrisi Çizelge 3'te yer almaktadır.

Değerlendirme ölçütlerinin nitelikleri dikkate alınarak sırasıyla Eşitlik (2) ve Eşitlik (3) kapsamında hesaplanmış olan normalize karar matrisi Çizelge 4'te sunulmuştur.

Kriter çiftleri arasındaki ilişki seviyelerini gösteren korelasyon katsayıları Eşitlik (4) vasıtasıyla hesaplanmış olup Çizelge 5'te verilmiştir.

Yöntemin son aşamasında ilk olarak 2022 yılı için C_j değeri olarak ifade edilen ve her bir değerlendirme ölçütünün bünyesinde barındırmakta olduğu bilgi miktarını temsi eden değer, Eşitlik (5) ve Eşitlik (6) yardımıyla hesaplanmıştır. Ardından ise Eşitlik (7) yardımı ile her bir değerlendirme ölçütüne ilişkin ağırlık skorları (w_j) hesaplanmış olup Çizelge 6'da sunulmuştur.

Çizelge 6. Hesaplanan c_j ve w_j Değerleri (2022)Table 6. Calculated c_j and w_j Values (2022)

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10
c_j	2,8796	2,2542	2,9897	2,9243	2,9157	3,4085	5,1582	3,0522	3,0570	3,1974
w_j	0,0904	0,0708	0,0939	0,0919	0,0916	0,1071	0,1620	0,0959	0,0960	0,1004

Çizelge 7. Hesaplanan c_j ve w_j Değerleri (Tüm Yıllar İçin)Table 7. Calculated c_j and w_j Values (For All Years)

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	
2019	c_j	4,5245	3,4536	4,6672	4,0682	3,5052	3,5821	3,4339	3,4339	3,1368	3,4335
	w_j	0,1215	0,0927	0,1253	0,1092	0,0941	0,0962	0,0922	0,0922	0,0842	0,0922
2020	c_j	3,8983	3,2237	3,3898	3,5013	2,9151	2,9935	4,1644	2,9343	2,6971	3,6933
	w_j	0,1167	0,0965	0,1015	0,1048	0,0873	0,0896	0,1246	0,0878	0,0807	0,1105
2021	c_j	2,4532	2,3829	3,5400	3,7009	2,8123	3,2047	4,1657	2,8641	2,5802	3,8967
	w_j	0,0776	0,0754	0,1120	0,1171	0,0890	0,1014	0,1318	0,0906	0,0817	0,1233
2022	c_j	2,8796	2,2542	2,9897	2,9243	2,9157	3,4085	5,1582	3,0522	3,0570	3,1974
	w_j	0,0904	0,0708	0,0939	0,0919	0,0916	0,1071	0,1620	0,0959	0,0960	0,1004

Çizelge 8. Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Table 8. Normalized Decision Matrix

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10
KB1	0,0852	0,0686	0,1711	0,1762	0,2038	0,1519	0,1541	0,1332	0,1220	0,1686
KB2	0,2363	0,2060	0,2296	0,2354	0,1872	0,1317	0,1372	0,1443	0,1562	0,1731
KB3	0,2478	0,2683	0,2024	0,1878	0,1364	0,1381	0,1427	0,1792	0,1586	0,1717
KB4	0,1328	0,1397	0,1467	0,1484	0,1531	0,1778	0,1577	0,1740	0,3446	0,1474
KB5	0,1269	0,1850	0,1180	0,1157	0,1071	0,2033	0,1974	0,2414	0,1174	0,1614
KB6	0,1710	0,1323	0,1323	0,1366	0,2125	0,1972	0,2108	0,1280	0,1012	0,1777

Çizelge 9. Ağırlıklandırılmış Normalize Karar Matrisi

Table 9. Weighted Normalized Decision Matrix

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10
KB1	0,0077	0,0049	0,0161	0,0162	0,0187	0,0163	0,0250	0,0128	0,0117	0,0169
KB2	0,0214	0,0146	0,0216	0,0216	0,0171	0,0141	0,0222	0,0138	0,0150	0,0174
KB3	0,0224	0,0190	0,0190	0,0172	0,0125	0,0148	0,0231	0,0172	0,0152	0,0172
KB4	0,0120	0,0099	0,0138	0,0136	0,0140	0,0190	0,0256	0,0167	0,0331	0,0148
KB5	0,0115	0,0131	0,0111	0,0106	0,0098	0,0218	0,0320	0,0231	0,0113	0,0162
KB6	0,0155	0,0094	0,0124	0,0125	0,0195	0,0211	0,0342	0,0123	0,0097	0,0179

Çizelge 6'da yer alan bulgular dikkate alındığında, 2022 yılında katılım bankalarının finansal performansı üzerinde etkisi en fazla olan değerlendirme ölçütünün ya da diğer bir ifade ile katılım bankalarının performansının belirleyicisi olan değerlendirme ölçütünün G7 ile kodlanan Toplam Krediler/Toplam Aktifler olduğu sonucuna ifade edilebilir. Buna karşın aynı dönemde katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütünün ise G2 ile kodlanan Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler ya da diğer bir ifade aktif karlılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çizelge 7'de ise analiz kapsamına alınan tüm dönemler için hesaplanmış olan c_j ve w_j değerleri raporlanmıştır.

Çizelge 7'de rapor edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, 2019 yılı hariç analiz kapsamına alınan zaman periyodunda katılım bankalarının finansal performansı üzerinde etkisi en fazla olan değerlendirme ölçütünün ya da diğer bir ifade ile katılım bankalarının performansının belirleyicisi olan değerlendirme ölçütünün G7 ile kodlanan Toplam Krediler/Toplam Aktifler olduğu

sonucu elde edilmiştir. Bununla beraber katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütünün ise yıllara göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile 2019 ve 2020 yıllarında katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütünün G9 ile kodlanan Brüt Çalışma Sermayesi/ Toplam Aktifler olduğu, 2021 ve 2022 yıllarında ise G2 ile kodlanan Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler ya da diğer bir ifade aktif karlılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

COPRAS Yöntemi Sonuçları

CRITIC yaklaşımı kapsamında elde edilen ağırlık skorları uygulamanın bu bölümünde COPRAS yaklaşımına dahil edilerek her bir bankanın finansal açıdan performans skorları ve bu skorlara bağlı olarak başarı sıralamaları elde edilmiştir. Burada da yine örnek oluşturması açısından 2022 yılına ilişkin sonuçlara yer verilmiş olup son kısımda ise tüm dönemlere ilişkin toplu sıralamalara yer verilmiştir. COPRAS yaklaşımının ilk aşamasında Eşitlik (8)

kapsamında oluşturulan ve Çizelge 3'te yer alan karar matrisi oluşturulmaktadır. Daha sonra ise Eşitlik (9) vasıtasıyla karar matrisinde yer alan değerler normalize edilerek Çizelge 8'de sunulmuştur.

Çizelge 9'da CRITIC yaklaşımına göre hesaplan ağırlık katsayıları Eşitlik (10) yardımı ile COPRAS yaklaşımına dahil edilerek hesaplanmış olan ağırlıklandırılmış normalize matris değerleri yer almaktadır.

Çalışmanın son aşamasında 2022 yılı için, Eşitlikler (11-12) kullanılarak faydalı ölçütleri maksimum, faydasız ölçütleri ise minimum seviyelere taşımak amacıyla (S_i^+) ve (S_i^-) değerleri tespit edilmiştir. Ardından ikinci olarak her bir karar noktasına ilişkin göreceli önem değeri olarak ifade edilen (Q_i) değeri Eşitlik (13)'ten yararlanılarak, en yüksek göreceli önem değerine (Q_{max}) sahip karar alternatif ise Eşitlik (14)'ten faydalanılarak elde edilmiştir. Son olarak çalışma kapsamında incelenen katılım bankalarının finansal performans skorlarını tespit etmek ve bankaları başarı durumlarına göre sıralayabilmek için Eşitlik (15) kullanılarak performans indeksi olarak ifade edilen (P_i) skorları elde edilmiştir. Elde edilen tüm bulgular ise Çizelge 10'da rapor edilmiştir.

Çizelge 10'da yer alan sonuçlara göre 2022 yılı için analiz kapsamına alınan bankalar içerisinde finansal

açıdan performansı en yüksek olan banka KB3 ile kodlanan Kuveyt Türk Katılım Bankası A. Ş. olarak tespit edilmiştir. Buna karşın aynı dönemde finansal açıdan performansı en düşük olan banka ise KB1 olarak kodlanan Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş. olmuştur. Çizelge 11'de ise analiz kapsamına alınan tüm dönemler için elde edilen performans skorları ve finansal başarı sıralamaları yer almaktadır.

Çizelge 11'de sunulmuş olan bulgulara göre ise analiz dönemi olarak inceleme kapsamına alınan dönemlerde bankaların sıralamalarının değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile 2019, 2020 ve 2021 yıllarında finansal açıdan en başarılı olan katılım bankası KB4 ile kodlanan Türkiye finans Katılım Bankası A. Ş. olurken, bu durum 2022 yılında KB3 ile kodlanan Kuveyt Türk Katılım Bankası A. Ş. olarak sonuçlanmıştır. Aynı şekilde finansal başarı açısından en düşük performansı gösteren banka 2019 ve 2022 yıllarında KB1 olarak kodlanan Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş. olurken, 2020 ve 2021 yıllarında ise KB2 ile kodlanan Emlak katılım Bankası A. Ş. olmuştur. Bu sonuçlar genel olarak katılım bankacılığı sektöründe bir rekabet yaşanmakta olduğunu göstermektedir.

Çizelge 10. P_i Değerleri, COPRAS Performans Sıralaması (2022)

Table 10. P_i Values, COPRAS Performance Ranking (2022)

	S_i^+	S_i^-	$1/S_i^-$	Q_i	P_i	Sıra
KB1	0,0943	0,0519	19,2831	0,1418	75,2053	6
KB2	0,1302	0,0486	20,5620	0,1809	95,9337	2
KB3	0,1332	0,0445	22,4609	0,1886	100	1
KB4	0,1246	0,0479	20,8910	0,1762	93,4152	3
KB5	0,1127	0,0478	20,9295	0,1643	87,1211	4
KB6	0,1060	0,0584	17,1187	0,1482	78,5723	5
Toplam		0,2991	121,2454			
Q_{max}				0,1886		

Çizelge 11. P_i Değerleri, COPRAS Performans Sıralaması (Tüm Yıllar İçin)

Table 11. P_i Values, COPRAS Performance Ranking (For All Years)

	2019		2020		2021		2022	
	P_i	Sıra	P_i	Sıra	P_i	Sıra	P_i	Sıra
KB1	73,0113	6	77,5265	5	75,0024	5	75,2053	6
KB2	80,9247	5	72,2447	6	74,5424	6	95,9337	2
KB3	96,0154	2	87,4781	4	97,9134	3	100	1
KB4	100	1	100	1	100	1	93,4152	3
KB5	89,0240	4	97,4384	2	98,7876	2	87,1211	4
KB6	89,9639	3	88,4248	3	77,7381	4	78,5723	5

Sonuç

Bankacılık sektörü içerisinde payı ve önemi her geçen gün artmakta olan katılım bankaları, özellikle muhafazakâr kesimden toplamış oldukları fonlarla ülke ekonomisine oldukça önemli katkılar sunmaktadır. Sektör içerisindeki payı ve yarattığı katma değer ile son dönemlerde oldukça adından söz ettiren katılım bankaları bu açıdan oldukça önem arz eden aracı kurumlardan biri haline gelmektedir. Bu denli önemli bir kurum haline gelen katılım bankalarının zaman zaman performansının

değerlendirilmesi de gereklilik haline gelmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, Türkiye'de aktif olarak faaliyet göstermekte olan 6 katılım bankasının 2019-2022 zaman dönemine ilişkin finansal performansının ölçülerek analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ÇKKV yöntemlerinden olan CRITIC ve COPRAS yaklaşımlarından faydalanılarak katılım bankalarının finansal açıdan performansı değerlendirilmiştir.

CRITIC yaklaşımı seçilen değerlendirme ölçütlerinin ağırlıklandırılmasında kullanılırken COPRAS yaklaşımı ise bankaların başarı sıralamalarının elde edilmesi amacıyla kullanılmıştır. CRITIC yaklaşımından elde edilen bulgulara göre 2019 yılı hariç analiz kapsamına alınan zaman periyodunda katılım bankalarının finansal performansı üzerinde etkisi en fazla olan değerlendirme ölçütünün Toplam Krediler/Toplam Aktifler olduğu sonucu elde edilmiştir. Bununla beraber katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütünün yıllara göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile 2019 ve 2020 yıllarında katılım bankalarının performansı üzerinde etkisi en az olan değerlendirme ölçütünün Brüt Çalışma Sermayesi/ Toplam Aktifler olduğu, 2021 ve 2022 yıllarında ise Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler ya da diğer bir ifade aktif karlılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

COPRAS yaklaşımının uygulanması sonucunda elde edilen bulgulara göre ise analiz dönemi olarak inceleme kapsamına alınan dönemlerde bankaların sıralamalarının değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Daha açık bir ifade ile 2019, 2020 ve 2021 yıllarında finansal açıdan en başarılı olan katılım bankası Türkiye Finans Katılım Bankası A. Ş. olurken, bu durum 2022 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası A. Ş. olarak sonuçlanmıştır. Aynı şekilde finansal başarı açısından en düşük performansı gösteren banka 2019 ve 2022 yıllarında Albaraka Türk Katılım Bankası A. Ş. olurken, 2020 ve 2021 yıllarında ise Emlak Katılım Bankası A. Ş. olmuştur.

Ayrıca çalışma kapsamında finansal performans analizi için yalnızca 6 bankanın tercih edilmesi, performans analizi için yalnızca 10 adet finansal göstergenin kullanılması, analizler için yalnızca iki yöntemin kullanılması ve 2019-2022 ile sınırlanan bir süre için analizlerin yapılması çalışmada birer kısıt olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla gelecekte katılım bankacılığı üzerine yapılacak olan çalışmalarda daha farklı zaman dönemleri, daha farklı analiz yöntemleri ve daha farklı örneklemeler kullanılarak mevcut literatüre derinlik kazandırılabilir.

Kaynaklar

Aktaş, M., & Avcı, T. 2017. Performance Comparison of The Participating Banking on A Country Basis. *International Journal of Social Science Research*, 6(2), 66-82.

Arslan, E. C. 2017, Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series.

Atan, M. ve Yılmaz, E. 2020. Karar Verme ve Karar Teorisi. (İçinde) Örnek Uygulamalarla Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri, Eds. Atan, Murat & Altan, Şenol., Gazi Kitabevi, Ankara, 3-17

Atar, A. 2017. Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslami Bankacılığın Genel Durumu, *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), 1029-1062.

Aydın, E., & Çakın, E. 2019. KOBİ’lerin Finansal Performansının MACBETH-COPRAS Bütünlük Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi. *Journal of Yasar University*, 14(55), 251-265.

Batır, T. E., Volkman, D. A. ve Güngör, B. 2017. Determinants of Bank Efficiency in Turkey: Participation Banks Versus Conventional Banks, *Borsa İstanbul Review*, 17(2), 86-96.

Bayrakdaroğlu, A., & Yalçın, N. 2013. A Fuzzy Multi-Criteria Evaluation Of The Operational Risk Factors For The State-Owned And Privately-Owned Commercial Banks In Turkey, Human and Ecological Risk Assessment: An International Journal, 19(2), 443-461.

Bayram, E. 2021. Türkiye’deki Katılım Bankalarının CRITIC Temelli EDAS Yöntemiyle Performans Değerlendirmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(24), 55-72.

Bucevska, V., & Hadzi Misheva, B. 2017. The Determinants of Profitability in The Banking Industry: Empirical Research on Selected Balkan Countries. *Eastern European Economics*, 55(2), 146-167.

Demireli, E. 2010. TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Sistemi: Türkiye’deki Kamu Bankaları Üzerine Bir Uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 101-112.

Dietrich, A. and Wanzenried, G. 2014. The Determinants of Commercial Banking Profitability in Low-, Middle-And High-Income Countries, *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Cilt:54, Sayı:3, 337-354.

Diakoulaki, D., Mavrotas, G., & Papayannakis, L. 1995. Determining Objective Weights in Multiple Criteria Problems: The CRITIC method. *Computers & Operations Research*, 22(7), 763-770.

Ece, N. 2011. Dünya’da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi, *Akademik Bakış Dergisi*, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 25, 1-17.

Erol, E. D. ve Güneş, İ. 2016. Katılım Bankacılığı (Ed. N. Oğuzhan Altay, C. Coşkun Küçüközmen, Mert Ural, Erhan Demireli), *Bankacılığın El Kitabı*, Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları.

Esmer, Y. ve Bağcı, H. 2016, Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15), 17-30.

Gao, R., Nam, H. O., Ko, W. I. and Jang, H. 2017. National Options for A Sustainable Nuclear Energy System: MCDM Evaluation Using An Improved Integrated Weighting Approach. *Energies*, 10(12), 1-24.

Gezen, A. 2019. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Entropi ve WASPAS Yöntemleri ile Performans Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (84), 213-232.

Gözkonan, Ü. H., & Küçükbay, F. 2019. Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların ÇKKV Yöntemleri ile Performans Değerlendirilmesi: TOPSIS ve Gri İlişkisel Analiz Yöntemleri ile Karşılaştırmalı Analiz. *International Journal Of Economic & Administrative Studies*, (25), 71-94.

Gümrah A. 2016. Measuring the Performance of Participation Banks by TOPSIS Method: Turkey and Malaysia Cases, *International Journal of Business and Management Studies*, 5(1), 211- 218.

Gündoğdu, A. 2018. Türkiye’de Katılım Bankalarının Finansal Performansının Gri İlişki Analizi ile Ölçülmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 17. ÜİK Özel Sayısı, 201-214.

Güneysu, Y., Er, B. ve Ar, İ.M. 2015. Türkiye’deki Ticari Bankaların Performanslarının AHS ve GIA Yöntemleri ile İncelenmesi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, 91-93.

Hasanov, F. J., Bayramli, N., & Al-Musehel, N. 2018. Bank-Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability: Evidence From An Oil-Dependent Economy. *International Journal of Financial Studies*, 6(3), 78.

Kapucu, H. ve Şiriner, İ. 2007. Kriz Sonrası Yabancı Sermaye Akımlarının Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yoğunlaşması Üzerine Etkisi (2000-2007). *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Uluslararası Finans Sempozyumu*, İstanbul, 163-182.

Kazan, H., & Ozdemir, O. 2014. Financial Performance Assessment of Large Scale Conglomerates via TOPSIS and CRITIC Methods. *International Journal of Management and Sustainability*, 3(4), 203-224.

- Kiracı, K. & Bakır, M. 2019. CRITIC Temelli EDAS Yöntemi ile Havayolu İşletmelerinde Performans Ölçümü Uygulaması. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (35), 157-174.
- Küçükbay, F. ve Gözkonan, Ü. H. 2019. Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların ÇKKV Yöntemleri ile Performansının Değerlendirilmesi: TOPSIS ve GRİ ilişkisel Analiz Yöntemleri İle Karşılaştırmalı Analiz. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (25), 71-94.
- Mulliner, E., Smallbone, K., & Maliene, V. 2013. An Assessment of Sustainable Housing Affordability Using A Multiple Criteria Decision Making Method. Omega, 41(2), 270-279.
- Nakiboğlu, A. ve Levent, M. 2018. İslami Finans ve Katılım Bankacılığı: Türkiye ve Dünyadaki Uygulamaları, Turkish Studies, 13(7), 175-186.
- Özer, K. ve Saygın, O. 2022. Katılım Bankacılığının Finansal Performans Analizi: Türkiye Uygulaması. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 7(1), 257-273.
- Özulucan, A. ve Deran, A. 2009. Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 85-108.
- Parlakaya, R. ve Çürük, S. A. 2011. Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği", Ege Akademik Bakış, 11(3), 397-405.
- Pehlivan, E., & Akpınar, Ö. 2022. Türk Sigorta Sektöründe Faaliyet Gösteren Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Performans Değerlendirmesine Yönelik Ampirik Bir Uygulama. Öneri Dergisi, 17(58), 516-548.
- Pehlivan, P. 2016. Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(31), 296-324.
- Podvezko, V. 2011. The Comparative Analysis of MCDA Methods SAW and COPRAS. Engineering Economics, 22(2), 134-146.
- Sarıçalı, G. & Kundakçı, N. 2019. Bütünleşik KEMIRA-M ve COPRAS Yöntemi ile Mermer İşletmesi İçin Katrak Makinesi Seçimi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(20), 1028-1061.
- Seçme, N. Y., Bayraktaroğlu, A., & Kahraman, C. 2009. Fuzzy performance evaluation in Turkish banking sector using analytic hierarchy process and TOPSIS, Expert Systems with Applications, 36(9), 11699-11709.
- Sukmana, R., Ajija, S. R., Salama, S. C. U., & Hudaifah, A. 2020. Financial Performance of Rural Banks in Indonesia: A Two-Stage DEA Approach. Heliyon, 6(7), e04390.
- Şenol, Z. ve Ulutaş, A. 2018. Muhasebe temelli performans ölçümleri ile piyasa temelli performans ölçümlerinin CRITIC ve ARAS yöntemleriyle değerlendirilmesi. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 55(641), 83-102.
- Tetik, N. ve Şahin, A. 2020. Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34(2), 293-314.
- Türkiye Bankalar Birliği [TBB]. (2021). Bankalarımız Kitabı 2021. Erişim Adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8850/Bankalarımız_2021.pdf. (13.05.2023).
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği [TKBB]. (2021). Bankalarımız Kitabı 2021. Erişim Adresi: https://tkbb.org.tr/uploads/pages/1652709610_a1611fc13f26cc179da6.pdf. (13.05.2023).
- Ural, M., Demireli, E. ve Çalık, S. G. 2018. Kamu Bankalarında Performans Analizi: ENTROPI ve WASPAS Yöntemleri ile Bir Uygulama. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31), 129-141.
- Wanke, P., Azad, Md. A. K., Barros, C. P. and Hassan, M. K. 2016. Predicting Efficiency in Islamic Banks: An Integrated Multicriteria Decision Making (MCDM) Approach. Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, 45, 126-141.
- Yayar, R., Ve Baykara, H. V. 2012. TOPSIS Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama. Business and Economics Research Journal, 3(4), 21-42.
- Yetiz, F. 2021. TOPSIS Yöntemi ile Türk Katılım Bankalarının Performans Analizi ve Bankacılıkta Risk Yönetim Politikalarının Önemi. Journal of Empirical Economics and Social Sciences, 3(1), 121-138.
- Yıldız, N. 2023. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Performans Analizi. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 24(1), 36-49.
- Yurttadur, M., & Taşçı, M. Z. 2022. Katılım Bankalarının PIV Yöntemiyle Finansal Performans Analizi. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(4), 816-827.
- Yüksel, S., Mukhtarov, S., Mammadov, E., & Özsarı, M. 2018. Determinants of Profitability in The Banking Sector: An Analysis of Post-Soviet Countries. Economies, 6(3), 41.
- Zavadskas, E. K., & Kaklauskas, A. 1996. Multiple Criteria Evaluation of Buildings(Pastatu sistemotechninis ivertinimas). Vilnius: Technika, 280 p. (in Lithuanian).